

EŽO A GÁBOR
VLKOLINSKÝ

ZUZANKA
HRAŠKOVIE

PAVOL
ORSZÁGH
HVIEZDOSLAV

PERFEKT

EŽO A GÁBOR
VLKOLINSKÝ

ZUZANKA
HRAŠKOVIE

EŽO A GÁBOR
VLKOLINSKÝ

ZUZANKA
HRAŠKOVIE

PAVOL
ORSZÁGH
HVIEZDOSLAV

PERFEKT

EŽO
— VIKOLINSKÝ

Pán Beňo Vlkolinský (z linaje
pradeda Jóba: jak to rodostrom
vám stvrdí povesený v sypárni,
keď odhrniete pláchu pavučín,
prach zofúkate...), zeman zarytý,
kedysi najhorlivší insurgent
na Vlkolíne; v slávnej obci tej
držiteľ hrdý prvej kúrie
i majetností spolných direktor;
muž vážny, vzácna hlava rodiny,
kmeľ, sprevádzaný úctou napospol:
dnes ľahol na máry a skončil púť
pozemskú. Z vetchej veže kostolca
(v ňomž i on vládnuv vlastnou stolicou
s vkladným erbom, v ktorej sedával,
bol prísny viery otcov vyznávač,
za služieb Božích zhusta – nad hlavou
mu prápor z chóru zvislý – a vše sa
v pohodlí, svojmu stavu príslušnom,
prez plecia skvostná s majcom mentieka,
v nej porozloživ: hlučne velebil
z Tranosciusa; abo uprel zrak
– nad riasne brvy šupnuv okuliar –
na kazateľa: i fúz šedistý
si prihladzujúc ukazovákom,
na ňomž to prsteň dedičný sa skvel,
počúval zbožne, v zápale jak kňaz
text tohočasný umne vykladal),
z tej viežky starej, sľaby ulieval,
to jemu zvonía hranou kvílivou
a jemu blízko u dvier kostolných
to kopú čierny hrob...

Už na mukách
dľel takmer, aspoň smutní domáci
tak trúfali – syn Ezech skrúšene
si dumal v šerom kúte u hodín
i neraz placho zazrel na otca,
kým tohoto choť verná, Estera,

za rezaný štít konča posteľe
zas túlila sa, kryla do dlaní
tvár, časom poutrela slzný tok –,
a ešte starosť kás' ho trápila.
Pokýval chvelým prstom. Skočil syn
Ezechiel takoj; ale zdvihla sa
i matka vtom, upustiac ručníček
a poodtislúc syna, chorého
už pýtala sa: Čo mu? Hlavnicu
či popraviť má a či podať liek?
I v kríži, ako dobrá manželka,
len sama chcela si ho ošetriť.
On pokrútil však hlavou záporne;
i keď mu desný záduch uľavil
– bo žena preds' len dvihla podušky,
viac šeptmo zdelil súrnu žiadosť tú,
by dali papier, pero, černidlo,
syn ale aby podklad opatril.
Eстера nevedela od divu,
na syna žmurkla na znak zákazu,
vspech zatitlala čierny pod čepiec
si našedlý vlas, šuchla obočím
a: „Ešte čo! A nač?“ sa pýtala.
Nemocný zbrhlal kruto, hlava mu
pokväcľa stranou, čelom vstával pot.
„Eстера moja,“ vetil úzkostne
a v svoje ruky chvatol scivené
jej pravicu, „už vkrátce odídem
ku otcom od vás – skoro veta – ach,
a ešte nezrobil som poriadku...“

„Poriadok! Aký?“ prudko ozvala
sa manželka i vstala z peľasti
a pravou podniesla si zásterku.
„Či syn náš Ežo je nie jedinák?
Bár kľapäl by bol v školách, ako ja
som nástojila! Nesedľačil by
dnes a i mne by lepšie napotom...“

A či, pán manžel, obávate sa,
že ja to všetko s sebou odnesiem,
až príde na mňa rad? Ba testament!
Toť moje vlasy žúžeľ ešte vždy,
či nie!?...“ Chlp vyskubla vtom spod čepca
a zosfúkajúc sklesla k posteli.
Pán Beňo vypleštil zrak na tú reč,
polykol horič zrejme, lebo tvár
viac zmraštil ešte, schradlú neduhom,
zastenal, zdvihol ruku, upustil
i dodal iba toľko: „Ezechiel,
jak ctil si dosiaľ oboch rodičov,
cti matku naďalej i poslúchaj –
a šanuj, synku, otca mozole;
no nado všetko Boha nespust' sa...“
Ten prívět odrieknuv, nímž pohýbal
natofko mäkkým srdcom synovým,
že tento ledva stlmil hlasný plač,
priam skoršie začal k smrti pracovať;
hrud' dmula sa mu prudšie, krátil dych,
zrak lomil sa – či svetlo haslo, bo
von schumelila meteľ marcová?
Po chvíli bili staré hodiny
i prebral sa a spýtal: „Kofko to?“
„Päť,“ hlesla šeptom v bázni manželka
a v zásterku prúd polapila sĺz.
„Päť... ani piad'... Aj, deň sa nachýlil...
a slnce...“ nedokončil, zanemel
a schrkav, oči zavrel naveky.

A pochovali Beňa s veškerou
okázalosťou: jak sa svedčilo
na značného tak člena rodiny
široko známej, starozemianskej.
Kňaz parentoval ozaj výrečne.
Do venca vovil kvietkov na spôsob
spomienky zásluh všetkých, jakové
už zosnulý ten – urodzený pán –

tak hojne vydobyl si, pokým žil,
 a dobro obce, cirkvi, vidieka;
 jak pečoval zvlášť svojich o prospech,
 na srdci nosil samodediča
 sťa svojho onen starý Tobiáš,
 s manželkou tiež vždy v láske nažíval,
 bo bola mu aj strážnym anjelom –
 i požehnával jeho domu Boh:
 to všetko spomnul pekne, dojemne
 a okrasou mu zložil na rakev.
 Nakoniec menom jeho žalostné
 dal ‚vale‘ všetkým, vďaku za počesť –
 i hnul sa z dvora zástup veľký
 pri zvukoch teskných: ‚Ach, jak biedny, ach...‘
 A vdova žila vedno so synom.
 Dom spravovala ako predtým, ba
 i hospodárstvo pod jej dozorom
 sa točilo, jak plynul roku tok.
 Jej povel aspoň čerstvo ozýval
 sa z pavlačky vše; čo viac, riadne si
 i sama vysúkala rukávy
 a jako robotnica najtuhšia
 prác viedla predok. Syn len poslúchal –
 no, jak sa zdalo, žili vo zhode.

Je svätodušné ráno rozkošné.
 Sťa oko čistý blankyt nebeský
 sa šíre rozpäl ponad svet a hôr
 kdes' za okruhom na zem pooprel:
 a po ňom ako modrým kobercom
 si vykračuje slnce, panovník
 ten svetla. Z pliec mu skvúci splýva plášť
 a pred i za ním v slávy jasote
 chór spevných škovránkov...

I nálada

kol vozduchu je taká sviatočná:
 jak čakal posla znad Jordána by

či ševel plamenistých jazykov...
Bez šumu porozlial sa priestorom
sťa jazero, čo búrok nepozná,
lež večite je smavé, priesvitné.
Doň hravo tečú bujných zo záhrad
tu stínov sladkých vodopády, tam
stých vôní jarky, ručaj vtáčích nôt;
doň spírcha rosa z líčok pivónij,
veň levandule dychot plynie, doň
svoj opojný kvet striasa orgován...

– Na Vlkolíne, jak i inde snáď,
pred touto práve krásnou slávnosťou
mládenci zvykli milým dievčinám
staviavať máje hviezdnej za noci,
keď ešte panny sladko snívajú
o šťastí budúcom...

A ponevác
i Ezech Vlkolinských srdce mal
na svojom mieste, v žilách teplú krv
a oči, ktoré lipnú za pekným:
nuž nie div, keď čo mládenec i druh
tiež pripojil sa k jarej čeliadke.
Paholci kdes' dve šumné jedličky
mu ulovili. (Radi mali ho,
mladého gazdu.) Tie si tedy bol,
vše podvečierkom v sade za včelín
sa ukryjúc, sám rúče vyzdobil:
do hladučkej ich kôrky nožíčkom
narezal totiž podôb, nanajviac
však srdiec, ružokvietkov ku tomu
a ľalíj, pomedzi ichž obrazce
sa hybkou chvojkou vinie rozmajrín;
ba všetko to i vhodne zafarbil.
I jako svätvečer sa pominul,
dľa dohovoru v polnoc vysokú
s družinou vychytil sa. Oddola
zajali postať, každý na pleci

si nesúc stromky, ktorých vetvice
sa pri mesiačku leskle mihali.
Tak zamestnaní, došli poriadkom
– a bolo skoro hornom na konci –
i pred dom, v ktorom podľa rozsudných
hláv dedinských čo ruža kvitla vraj
najkrajšia panna – Žofka Bockovie.
Dom na briežku stál strojný, nad cestou;
záhradka pred ním, jejž to u dveriec
ker bazičkový dychčal voňavo,
kým za hrádzou si jarok zurkotal.
Tu Ezech šepnul druhom: „Ostaňte;
toť viešky podáte mi ponad plot...“
a do záhradky vošiel tíško sám;
tam pod oblôčky dal sa do práce
i onedlho máje zasadil.
Kým sádzal ich, vše vzozrel mimoďak;
no v okienku len luno obličaj
sa skvel – preds’ ona spala v čase tom,
ba možno práve toho zrela v snách,
kto pod jej oknom túžil. Za svet by
ju nedal zbudiť, prerušiť jej sna!
Nech spí – veď skoro i tak svitne deň,
turíčna slávnosť: a on v nádhere
zdôb sviatočných si uvidí ju zas
nad sviece krajšie v chráme plápolaj,
na ústkach zvonný spev a modlitby
horúci zánet v duši... Nechže spí...
Nuž z hĺbky srdca zaželel si len:
jak totie jedle v horskom obvode
sa k smrečkom švárnym rady tesnali,
i ona, ktorú láskou zobjal on,
by večne sa tak k nemu túlila...
„Hej, Ežo! Driemeš?“ zvolali naň vtom.
„Šak ešte máme sadiť, hybaj...“ Šli...

I nie div tedy: slnko nastalé
že nemáličko zarazilo sa,

keď stromky, ktoré v bralách vídalo
donaďávna v hrách s vrstvou rozmilých,
mu prišlo razom v obci uvítať.
No lúče jeho najskôr uhádli,
jak a kým cieľom jedle došli ta:
bo ani vtáčky priam sa rozlietli
i sadli na chvoj; každý ihličku
si vyzrel za korisť... Hja, vtáčky to,
čo miesto zrnka rosu zobkajú:
a na ihličkách totých najsladšie
jej krôpky, perly lásky viseli.
I mali ozaj pravú hostinu
na májoch sviežich... Len keď popod ne
sa mihol devy utešený zjav,
čo prišla uviť z kvieťat perečko,
jej čarné rúcho, čistý tváre pyľ,
či keď sa dvormi zjagal partíc jas
u neviest, ktoré zrejme mierili
už do kostola, v uličkách tiež ruch –
len vtedy slniečko sa ocitlo,
prebralo z onej vnaďnej rozkoše:
i pospešilo nebom, zbadajúc,
jak dlhú ešte púť má pred sebou!

– U Vlkolinských pokoj slávnostný
tiež rozhostil sa. Včasne čeliadka
si odbavila všetko, čokoľvek
sa pri gazdovstve musí pokonať,
či piatok a či sviatok značí deň.
V stavaniach tedy ticho, po dvore
i čisto k tomu.

Kde sa jaksi preds'
kus opozdili, bolo v kuchyni.
Ezechiel aspoň drahne sedel už
u stola v prednej – čakal raňajky;
no nedajbože vyčkať... Divil sa
tým viac, bo ani matky nevidel
dnes ešte; proti zvyku vystala

i od služby: nuž sticha prespieval
za rannou i tú ‚Přijdiž, Duchu...‘ sám.
Nevedel poňať, čo sa mohlo stať.
Hnul sebou, že sa pôjde presvedčiť;
vtom ale šľuklo v dverách...

Vkročila

mať strmou chôdzou. Čosi na miske
priniesla i priam drgla pred syna.
Dnu rascová polievka šľfachla, zrel;
i ešte čudnejším mu: výročná
preds' slávnosť – a toľ, aká objedza!
Chcel pozrieť na matku; no nechal tak,
neriekol slova, prichytil sa jesť.
Však matka zastala si oproti,
zrak pohrúžila doň (bol nevhľadný),
a na roh stola vzprúc sa, riekla mu:
„Ty, Ežo! Ty len chceš ma dopáliť,
bárs vystríhala posiaľ som ťa dost.
Kde blúdil si zas noci predošlej,
há? Neodtajíš! Lebo, tuláku,
i nocou ťa ja zápäť sprevádzam:
keď usnem, iní za mňa strehocú –
znám kľučky tvoje. Tedy?“

Ezechiel

pozdvihol oči, vzhliadnul matke v tvár,
vtom zapýril sa; zložil lyžicu,
i opäť vzozrúc, krotko odvetil:
„Nie, netajím; bol som – šak viete, kde...“
A kukol oknom...

„Viem!“ mať nevrle

mu odsekla, až zvrátil spešne zrak,
i ťažko polkla. „No ty ešte vždy
nevedieť zdáš sa: že to protiví
sa mojej vôli, synku! A preds' som
ti to už dudala – i za otca
(och, keby ťa bol lepšie zavracať!
a nie ti povoľoval vo všetkom);
ba neraz-nedva som ťa úprimne

i upomla... Ty ale, zrejماً vec:
dnu jedným uchom, druhým pekne von
si všetko púšťal; túrnul naoko
a pritom ďalej svoje vyčíňal,
nu, pravý potmehúd, krt... Teraz však
ti zahudiem ja (vtom sa vypála),
mňa nebudeš viac vodiť za nosom!
Dnes ostatný môj ortieľ zneje, čuj:
Tú ledačinu nikdy nevezmeš,
kým žijem! A keď budem umierať,
i v závete ti prísne zakážem...
Vieš, Ežo? Nikdy! (v doklad do dlane
si pľasla pästou). To si pamätaj!
Ja prelomím ti tvoju hlavatosť!
Ja uvidím...“ A stiahnuc obočie:
„Čo neješ!?“ doložila zhrozene.
„Ďakujem,“ vetil chladnokrvne, bár
ho jedno slovo ozaj pobodlo,
lež prevýšil sa; „už je po jedle –
je preslanô...“ S tým na stoličke sa
popravil, sšimral prsty po skrání
i podoprev sa na stôl, nadpriadol
tak potichu: „No, mamko, dovoľte
raz riecť i mne; som preds’ už dospelý.
Čo máte proti Žofke? Povedzte.“
„Čo!?“ zdupnela. „Čo? Že je sedliačka,
že...“ zajakla sa. On sa uškrnul,
zhral prsty po stole. „To?“ pýtal sa,
„to? Dajsabože! Vaše zemianstvo
či nepošlo tiež dolu Dunajom
i s košútkami, pani matko, jak?
Ba utenulo, veru, žiadna plť
ho nedohoní viacej! Ale, hľa,
i Žofkina mať bola zemianka,
veď z rodu Vlkolinských pochodí...“
„Čuš mi s tým!“ skočila mu do reči;
„aj pochodila – vydedili ju,
hej, lenže ty to ani nechápeš!“